Живописний портрет міста в романі Ф. Достоєвського «Злочин і покарання. Твір 10 клас

Петербург... Місто зведене на болотах, побудоване на кістках тисяч людей, породження надлюдського генія великого Петра, який дерзнув кинути виклик самій природі. Так само кидає виклик людській природі Родіон Раскольников. Саме тут, у Петербурзі, на якому лежить печатка прокляття, він виношує свою жахливу ідею.

Дія роману «Злочин і покарання» розгортається не на площі з фонтанами і палацами і не на Невському проспекті, що був для сучасників свого роду символом достатку, тривкого становища в суспільстві, пишності і величі. Петербург Достоєвського – це огидні нетрі, брудні трактири і будинки терпимості, вузькі вулички і похмурі завулки, тісні подвір'я-колодязі і темні задвірки. Тут задушливо і нічим дихати від смердоти й бруду; на кожному розі трапляються п'яні, голодранці, продажні жінки. У цьому місті постійно відбуваються трагедії: з моста на очах у Раскольникова п'яна жінка кидається у воду і тоне, під колесами чепурної панської коляски гине Мармеладов, на проспекті перед каланчею кінчає життя самогубством Свидригайлов, на бруківці стікає кров'ю Катерина Іванівна, а на бульварі Раскольников зустрічає молоденьку дівчину, яку «десь напоїли, обдурили, і так і пустили на вулицю». Петербург Достоєвського хворий і хворі більшість персонажів його творів - хто морально, хто фізично. Характерною рисою, за якою ми впізнаємо обстановку і людей, яких дістала хвороба, є дратуючий, нав'язливий, нездоровий жовтий колір. Жовті шпалери і меблі жовтого дерева в кімнаті старої лихварки, жовте від постійного пияцтва обличчя Мармеладова, жовта, «схожа на шафу або скриню» кімнатка Раскольникова, жінка-самогубець із жовтим обличчям, жовтуваті шпалери в кімнаті Соні, «меблі з жовтого відполірованого дерева» в кабінеті Порфирія Петровича, перстень із жовтим каменем на руці Лужина. Ці деталі відбивають безвихідну атмосферу існування головних дійових осіб твору, стають провісниками недобрих подій.

Очі Раскольникова та й інших уже звикли «до міської пилюки, до вапна і до величезних, що тіснять і давлять, будинків». Огидні не тільки вулиці, мости і подвір'я, але й житло героїв роману – злиденне, принизливе й образливе. Гнітюче враження справляють на читача численні і докладні описи кривих східців, низьких сходових кліток і сірих кімнат-клітин. У такій темній комірчині, більше схожій на «труну» або «шафу», де «от-от стукнешся головою об стелю», злидарює головний герой. Не дивно, що тут він відчуває себе задавленим, забитим і хворим, «тварюкою тремтячою».

У самому повітрі Петербурга немов розчинена якась згубна й нездорова пристрасть. Атмосфера безвихідності, зневіри й розпачу, що панує тут, набуває зловісних рис у збудженому мозку Раскольникова, його переслідують образи насильства й убивства. Він – типове породження Петербурга, він, як губка, усотує отруйні випари смерті і тління, і в душі його відбувається розкол: у той час, як його мозок виношує ідею вбивства, серце переповнює біль від страждання людей.

Він, не задумуючись, віддає останню копійку Соні й Катерині Іванівні, що потрапили в біду, намагається допомогти матері й сестрі, не залишається байдужим до незнайомої проститутки на вулиці. Проте розкол у його душі занадто глибокий, і він переступає межу, яка відокремлює його від інших людей заради того, щоб «зробити перший крок» в ім'я «загального щастя».

Раскольников, уявивши себе надлюдиною, стає вбивцею, як колись стало вбивцею і катом саме це місто, чудові палаци якого стоять на кістках десятків тисяч людей, їхні передсмертні стогони і прокльони застигли в його вишуканій архітектурі.

Традиції зображення Петербурга були продовжені такими чудовими поетами, як А. Ахматова і О. Мандельштам. Але в кожного з них своє місто. У творах Ахматової її улюблене місто представлене гарним і величним, як у Пушкіна. Петербург Мандельштама – моторошно-чорний, ближчий до того, яким його зобразив Ф. Достоєвський:

Ты вернулся сюда, так глотай же скорей

Рыбий жир ленинградских речных фонарей.

Узнавай же скорее декабрьский денек.

Где к зловещему дегтю подмешан желток.